

Konec advokacie?

O tom, co s námi v budoucnu provede umělá inteligence a jaký bude mít vliv na náš život, naše profese a eventuálně naše osobní štěstí se hovoří a píše velmi často. Zdá se sice, že o tom, že v důsledku rozvoje AI zanikne především povolání advokáta, se píše častěji než o jiných profesích, ale to se mi možná zdá, protože to považuji za poněkud hloupé a více si toho všímám.

Patrně to bude tím, že většina veřejnosti považuje profesi advokáta za nepříliš sofistikovanou, nepříliš důstojnou a patrně intelektuálně nenáročnou. Práva přece studují ti, kteří nemají na obtížnější školu. Poté nemravně vydělávají nepříliš namáhavou prací a většinu času vymýšlí nějaké kulišárny. To přece neomylná a neúplatná AI lehce nahradí. A nepochybně to bude zadarmo. Hlavně, že se těch advokátů zbavíme.

Je pozoruhodné, jak málo o kvalifikaci a práci advokáta lidé vědí. Je známo, že každý v hospodě rozumí fotbalu, politice a právu. Nikdo si nemyslí, že do letadla stačí sednout, uchopit knipl, přidat plyn a letět. Naproti tomu napsat si smlouvu (respektive si ji najít někde na internetu), posoudit právní problém a takto sofistikovaně připravený právní vztah hrdě uzavřít si troufne skoro každý. A to přesto, že k získání pilotního průkazu na motorová letadla potřebujete 100 hodin teoretické výuky a 45 letových hodin, zatímco základní právnické vzdělání jen málokdo získá za méně než čtyři roky.

Jak bylo řečeno - povědomost o tom, v čem spočívá práce advokáta, je mizivá. Laická představa je taková, že advokát má smlouvy v počítači a jen stiskne klávesu a může fakturovat, občas si jde sednout k soudu, kde sedí a poslouchá (moc toho stejně nepořídí, protože tam rozhoduje soudce) a většinou se to stejně snaží zdržovat, aby mohl více vyúčtovat. No a někteří dělají určité nějaké zákulisní špinavosti, aby vysekali darebáky z potíží a zachránili je před zaslouženým žalářem. Realita je samozřejmě úplně jiná a despekt k povolání advokáta, potažmo právníka obecně je hodně staré klišé.

Ale zpátky k AI a o tom, jak a jestli nahradí v budoucnu advokáty. Tedy některé činnosti bude moci nahradit určitě; rešerše v zákonech a judikatuře, draftování jednoduchých stanovisek a v budoucnu i určitě sepsání listin. Ale že by umělá inteligence zcela nahradila advokáta - to se mi při znalosti toho, co advokát ve skutečnosti dělá - jeví jako nereálná fantazie. Nedokážu předjímat, jestli někdy v budoucnu bude AI přiznán nějaký nezávislý právní status, ale v dohledné době to určitě nebude. Někteří kolegové už dnes AI využívají, což je samozřejmě v pořádku - ostatně je to nástroj - sice sofistikovaný, ale pořád jenom nástroj. Takže advokacii jistě zásadně pozmění - stejně tak, jako ji pozměnil psací stroj, diktafon, počítač či internet. Určitě bude možné řadu agend či činností, vykonávaných dnes studenty či koncipienty nahradit činnostmi AI (a zaznamenal jsem mezi studenty právnické určité obavy z toho, že jich nebude tolik potřeba, a tudíž budou mít méně příležitostí se naučit praktické dovednosti advokáta), ale to je spíše výzva pro advokáty k tomu, aby změnili způsob využívání studentů a koncipientů ve své praxi a věnovali více pozornosti jejich výcviku a výchově.

O právních limitech využívání AI při poskytování právních služeb toho bylo napsáno již opravdu hodně. Ale existující právní problém - tedy to, že právní služby může poskytovat jen advokát a kdo je advokát je jasně definováno a také, že má povinnost mlčenlivosti - není jediným faktorem, který podle mne hovoří pro to, že AI živého advokáta jen tak nenahradí. Člověk - potenciální klient - přichází za advokátem a očekává zpravidla lidský kontakt - tedy odborníka, který je schopen vnímat

problémovou situaci včetně aspektů emočních, osobních či osobnostních, který je schopen pracovat nejen s prostou znalostí práva, ale i se svou zkušeností právní, životní i obchodní. Ti klienti, kteří stojí pouze o odpovědi na konkrétní přesně formulovanou otázku, o advokáta nestojí. To jsou právní kutilové, kteří si vzorovou smlouvu (kterou si sami vyberou) stáhnou z internetu, sami si ji upraví, sami vyjednávají a sami se zastupují u soudu. Ti samozřejmě AI uvítají a mohou mít pocit, že advokáta již definitivně nikdy potřebovat nebudou. Fakt, že jim AI nemusí odpovídat správně a že nemá žádné etické limity jim asi vadit nebude.

Advokacii ale ohrožují daleko vážnější problémy. Prvním problémem je stárnutí advokacie, zejména advokacie regionální. Mladší generaci připadá „městská“ advokacie ve větších a středních firmách, zaměřená na obchodní právo, (eventuálně na některá módní odvětví, jako je ochrana dat, právo informačních technologií nebo právo autorské) daleko atraktivnější, než klasická advokátní agenda. Takže všeobecná agenda včetně trestní praxe v regionech je čím dál tím více doménou starších kolegů a k přirozenému omlazení stavu v regionech nedochází v potřebném rozsahu.

Druhým problémem je trvalý tlak státu, aby advokacii opravdu ztížil její fungování. Advokáti jsou jediným prvkem justice, která není přímo řízena a financována státem, a bez její nezávislé existence by byla nezávislost a nestrannost justice opravdu jen šarádou. To ale také znamená, že nezávislá advokacie přiděluje zejména orgánům činným v trestním řízení starosti, protože jsou nuceni pracovat daleko důkladněji, než jak by činili bez existence nezávislé advokacie. Dalším faktorem, který státní byrokracii neskutečně dráždí, je existence advokátní povinnosti mlčenlivosti. Byrokracie totiž trvale touží o každém vše vědět a vše evidovat. Snahy o prolomení advokátní mlčenlivosti se periodicky opakují bez ohledu na to, jaká vládní garnitura je právě u moci. Samospráva (či samosprávnost?) advokátního stavu je samozřejmě další nežádoucí skutečnost. Fakt, že advokátem se může stát každý, kdo splní zákonné předpoklady bez zvláštního povolení státu je také iritující. A v neposlední řadě je zjevná nechuť státu narovnat zcela nereálný advokátní tarif, který platí v nezměněné podobě již dvacet let, takže se octil zcela mimo ekonomickou realitu. Advokáti, jejichž podstatná část agendy představují případy nutné obhajoby (ex offio), jsou díky tomu v dost obtížné situaci, protože odměna podle tarifu zpravidla nepokryje ani jejich náklady, nehledě na to, že tato odměna je zpravidla vyplácena se značnou (až několikaměsíční) prodlevou.

Nicméně se domnívám, že konec advokacie ještě nehrozí. Samozřejmě, že advokáti se musí přizpůsobovat novým podmínkám, protože problémem advokáta není jen to, jak právní službu kvalitně poskytnout, ale také, jak ji klientovi správně prodat. Advokacie je povolání, řemeslo či poslání, ale v neposlední řadě je to činnost komerční, tedy služba poskytovaná za úplatu a v konkurenčním prostředí. Způsob, jakým advokát svou službu nabízí a jakým způsobem své právní služby poskytuje je (v rámci právních a etických limitů) jeho komparativní konkurenční výhodou a rozhoduje o jeho profesní úspěšnosti. Advokáti, kteří dokážou využít AI k efektivnějšímu poskytování právních služeb, na tom budou určitě lépe, ale klientů, kteří budou chtít komunikovat s živým advokátem, a ne s anonymním blikajícím displejem. V mnoha případech hraje roli i osobnost advokáta, který svými osobními vlastnostmi napomáhá při řešení problému ať už tím, že je schopen odblokovat patovou situaci při jednání, nebo prezentovat procesní stanovisko u soudu tak, že bude mít výrazně větší váhu. Stejně jako nevěřím, že by většina lidí dala přednost tomu, aby jim oko operoval robot místo renomovaného operátora, myslím si, že většina lidí s právním problémem se bude raději bavit s živým advokátem než zadávat otázky generativní AI.

JUDr. Martin Maisner, Ph.D., MCI Arb,
advokát a místopředseda České advokátní komory

Text byl uveřejněn v EPRAVO.CZ Magazine 3/2023

Další články:

- [Proč musí obhájce u soudu mlčet?](#)
- [Advokátní úschovy a kolektivní vina](#)
- [Buřty, pivo a nenávisť](#)
- [Kolegialita jako klíč k úspěchu](#)
- [O co aktuálně usiluje vedení ČAK?](#)
- [O důstojnosti advokátního stavu](#)
- [O úspěchu restrukturalizace rozhoduje čas](#)
- [Stojí LL.M. za to?](#)
- [Verba docent ...](#)
- [Hodiny tikají každému](#)
- [Justice před soudem](#)